

Z poligrafią przez wieki

Epoka „ruchomej czcionki” – ilustracyjne techniki wklęsłe

SVITLANA KHADZHINOVA, STEFAN JAKUCEWICZ

Techniki drukowania wklęsłego, które służyły głównie do drukowania ilustracji, wynaleziono później niż techniki drukowania wypukłego. W Europie ich mechaniczne odmiany praktycznie współistniały z drzeworytem langowym (wzdłużnym). Inaczej było w Azji (w tym także w Chinach), gdzie techniki wklęsłe są o kilka wieków młodsze od wypukłych.

Zasada drukowania wklęsłego polega na tym, że po naniesieniu rysunku na powierzchnię płyty formowej usuwa się z niej (zagłębia się) elementy, które przenoszą farbę (elementy drukujące). Elementy drukujące są położone poniżej niedrukujących, czyli tych, które nie przekazują farby. Zróżnicowanie płyty formowej na elementy drukujące i niedrukujące może odbywać się metodami mechanicznymi, chemicznymi lub fotochemicznymi.

Do wytworzenia formy drukowej mogą być wykorzystywane płyty wykonane z różnych metali (najczęściej miedzi i stali). Techniki wklęsłe dzielą się na dwie podstawowe grupy: techniki cięte (sztychy wklęsłodrukowe), zwane również suchymi, i techniki trawione (kwasoryty), zwane też mokrymi.

Dalszy podział technik wklęsłych grafik artystycznych obejmuje najczęściej stosowane artystyczne techniki powielania obrazu:

- **Techniki cięte** (suche – sztychy wklęsłodrukowe): **miedzioryt** (ryt punktowany, ryt puncowany, sposób kredkowy), **staloryt**, **suchoryt** i **mezzotinta**;
- **Techniki trawione** (mokre – kwasoryty): **akwaforta**, **akwatinta** (kwasoryt płaszczyznowy), **sposób kredkowy** (manière de crayon), **odprysk** i **heliograviura**.

Z wymienionych technik wytwarzania form ilustracyjnych znaczenie przemysłowe miały tylko: miedzioryt, staloryt i heliograviura. Ta ostatnia zostanie omówiona razem z rotograviurą, w kolejnej części niniejszego cyklu. Pozostałe techniki były i są technikami grafiki artystycznej.

Techniki cięte (sztychy)

Miedzioryt

To najstarsza technika rytownicza (cięta) drukowania wklęsłego, w której rysunek rytowany jest ręcznie, w miedzianej płycie, za pomocą stalowych rylców o różnym przekroju. Miedziorytem nazywana jest także odbitka z formy (płyty) miedziorytniczej wykonana na papierze.

Miedzioryt zaczęto stosować w pierwszej połowie XV w. Do dziś nie rozstrzygnięto kto jest jego wynalazcą, przy czym Niemcy i Włosi ubiegają się o przyznanie im pierwszeństwa. Miedzioryt wywodzi się najprawdopodobniej z próbnych odbitek otrzymywanych przy stosowaniu złotniczej techniki niella. Tradycyjnie przypisuje się ten wynalazek florenckiemu złotnikowi Maso Tommasoli Finiguerra (1426-1464) [1].

Rys. 1. Mistrz E.S. Biczowanie Chrystusa 1446 r.
(Źródło: <http://www.zeno.org/Kunstwerke.images/1/302D042a.jpg>? – dostęp 16.01.2021)

Dr hab. inż. **S. Khadzhynova**, Centrum Papiernictwa i Poligrafii, Politechnika Łódzka, ul. Wólczańska 223, 90-924 Łódź,
dr hab. inż. **S. Jakuciewicz**, s.jakuciewicz@gmail.com